

Eudoxiu HURMUZACHI - Precursorul unirii tuturor românilor

Radu MOȚOC

“Pare că-l văd și astăzi, mic de stat, cu înclinațiune spre îngrășare, cu fața sa expresivă, barbă lată, mai mult albă decât sură și cu un pince-nez care îi atârna pe piept prins de o sfoară de mătase neagră. Cu mâinile veșnic la spate sau în buzunare”, așa și-l amintește Teodor Ștefanelli în evocarea pe care o citește la festivitatea din decembrie 1912 de la Cernăuți, organizată cu ocazia împlinirii unui veac de la nașterea „acestui bărbat rar care cu deosebită prevedere și energie, cu mare înțelepciune și tact a scos țara din lanțurile sclaviei galițiene”.

Eudoxiu Hurmuzachi s-a născut în 1812, la Cernaucă, moșia tatălui său, bătrînul Doxachi Hurmuzachi, care era situată la 15 km. de Cernăuți, capitala Bucovinei. Familia Hurmuzachi era venită din Persia la Constantinopol, iar de acolo emigrată la sfîrșitul sec. al XVII-lea în Moldova unde se stabilește și se naturalizează, câștigînd prin fidelitate față de țară și domn diferite titluri boierești. Astfel, este semnalat pe la 1711 un Manolaki Hurmuzachi, care a ocupat un scaun în divanul lui Nicolae Mavrocordat, iar pe la 1766 postelnicul Alexandru Hurmuzachi, un distins cărturar ocupat cu culegerea de documente istorice. După 1775, an în care Austria, ca urmare a bunelor oficii făcute Turciei cu ocazia medierii păcii de la Kuciuc-Kainargi dintre această țară și Rusia, primește ca răsplată partea de nord a Moldovei, cunoscută sub numele de Bucovina, ignorînd drepturile Moldovei asupra acestui teritoriu, or, conform capitulațiilor exis-

tente între Turcia și Moldova, puterea suzerană nu avea dreptul să dispună de teritoriul statului vasal, familia Hurmuzachi rămîne în Bucovina din cauza proprietăților pe care le deținea în această zonă, fără ca prin aceasta să rupă legăturile cu patria - mamă, căci, datorită serviciilor aduse domnului Moldovei, bătrînul Hurmuzachi ajunge pînă la rangul de mare vornic în 1856.

În spațioasa casă din Cernăuți, situată în fața bisericii Sf. Paraschiva sau în frumosul castel, înconjurat de marele parc de la Cernaucă, și-a petrecut Eudoxiu primii ani de viață. Începînd din 1824, studiază la liceul din Cernăuți, unde s-a remarcat printre ceilalți elevi. Apoi, în 1830, după absolvirea liceului, Eudoxiu pleacă la Viena ca să studieze dreptul. Pentru a-și satisface o înclinație personală, urmează în paralel cursurile Facultății de istorie, absolvind astfel, pînă în 1836, cele două facultăți. În acest timp, datorită firii sale plăcute și a spiritului său spontan, va întemeia o serie de prietenii durabile cu colegii săi vienezi, care mai tîrziu, devenind oameni politici de marcă, în semn de cinstire pentru prietenul din tinerețe, îl vor ajuta în activitatea lui politică. Tot ei i-au facilitat lui *Eudoxiu Hurmuzachi* accesul la cele trei mari arhive vieneze: a Ministerului de Externe, Interne și de Finanțe de unde, prin eforturi personale, atît materiale cît și fizice, va copia cele peste 6000 de documente referitoare la istoria țărilor române, care constituie baza valoroasei colecții ce-i poartă numele, publicată după

moartea sa, prin grija lui Titu Maiorescu, în 12 volume.

În 1838, Eudoxiu pleacă din nou la Viena, pentru a-și da doctoratul în drept și a-și continua opera de depistare și copiere a documentelor privitoare la istoria românilor. Dar la apelul tatălui său, se întoarce, în 1841, la Cernăuți.

După 1845, doritor să-și continue opera sa de istoric, va redacta o seamă de însemnări de o deosebită valoare, publicate postum la București în cinci volume între 1878 și 1886 și traduse în românește de Eminescu și Slavici.

Astfel că anul 1848, îl prinde la Viena, unde se va încadra în Garda Națională și în Legiunea Academică. Momentul lansării în viața politică îl constituie redactarea de către el a unui memoriu la cererea boierilor bucovineni, de desprindere a Bucovinei de Galiția pe care autoritățile habsburgice o încorporase după 1775, și obținerea unui statut de autonomie.

Profitând de ceremonia salutării noului împărat Francisc Iosif, recent urcat pe tron, bucovinenii prezintă acestuia un nou memoriu, cu scopul contracarării acțiunilor acelor proprietari bucovineni de origine străină care nu doreau autonomia, text aparținând la fel lui *Eudoxiu Hurmuzachi* și în care face un istoric detaliat al țării, începînd cu descălecatul lui Bogdan, demonstrînd dreptul la autonomie al Bucovinei. Astfel, la 28 februarie 1849, comisia pentru alcătuirea noii constituții, hotărăște desprinderea Bucovinei de Galiția, cu dreptul de a-și constitui o Cameră provincială, devenind Ducat autonom la 4 martie 1849, reprezentat de altfel și în Parlamentul vienez.

Tot din această perioadă datează și un alt aspect din activitatea politică a lui *Eudoxiu Hurmuzachi*: lupta sa pentru slujirea unui proiect panromânesc, de unire a tuturor românilor aflați sub stăpînire austriacă într-un singur "Mare Ducat" românesc, care să se

bucure de autonomie administrativă și bisericească. Proiectul, elaborat de Andrei Șaguna și ceilalți fruntași transilvăneni, reprezenta doleanțele românilor din Ardeal, Banat și Ungaria, la care se raliază, la cererea expresă a lui Ion Maiorescu și Treboniu Laurian și Eudoxiu Hurmuzachi împreună cu deputatul țaran bucovinean Mihai Bodnar. Din acest motiv, Eudoxiu Hurmuzachi este considerat de istoricul bucovinean Teodor Bălan „un precursor al unirii tuturor românilor”.

După 1849, *Eudoxiu Hurmuzachi* acționează pentru organizarea vieții politice autonome a țării sale, trebuind să ducă o luptă pentru salvarea acesteia în 1860, cînd generalul Goluchowski decide reintegrarea Bucovinei în Galiția. Prin noua cerere adresată curții de la Viena, Eudoxiu Hurmuzachi reușește să restabilească situația, avînd plăcerea să asiste la 6 aprilie 1861, în sala Palatului Comunal din Cernăuți, la deschiderea primei sesiuni a Dietei Bucovinei, pe care apoi o va prezida pînă la moarte, ca vice - mareșal și, din 1864, ca mareșal al țării.

E de amintit că în 1872, pentru meritele sale deosebite *Eudoxiu Hurmuzachi* a fost înnobilit cu titlul de baron, dar și faptul că lui i se atribuie modul de alcătuire a stemei Bucovinei, ce reprezintă un cap de bour pe un cîmp roș - albastru, demonstrînd legăturile istorice cu Moldova, și recunoașterea acestor legături și a originii romanice a bucovinenilor prin diploma care însoțește stema, emisă de împărat în 25 august 1862 și care a avut ca sursă de inspirație directă scrierile lui *Eudoxiu Hurmuzachi*.

O aprindere la plămîni va pune capăt în martie 1874 vieții acestui bărbat luminat, ale cărui merite intelectuale au fost recunoscute de toți românii prin alegerea sa, la 2 august 1872, membru al Academiei Române.

E. Hurmuzachi a avut curajul ca în condițiile dominației străine, să-și proclame dragostea față de neamul din care provine.